לא תעמוד על דם רעך

סיום מסכת סנהדרין

1 סנהדרין עג.

גּוּפָא: מְנַיִן לָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, אוֹ חַיָּה גּוֹרֶרְתּוֹ, אוֹ לִסְטִין בָּאִין עָלָיו, שֶׁהוּא חַיָּיב לְהַצִּילוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ״. וְהָא מֵהָכָא נָפְקָא? מֵהָתָם נָפְקָא! אֲבֵדַת גּוּפוֹ מְנַיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַהֲשֵׁבֹתּוֹ לוֹ״. אִי מֵהָתָם, הָוָה אָמֵינָא: הָנֵי מִילֵּי בְּנַפְשֵׁיהּ, אֲבָל מִיטְרַח וּמֵיגַר אָגּוֹרֵי – אֵימָא לָא. קָא מַשְׁמַע לַן.

2 ויקרא יט:טז

לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי ה':

3 דברים כב: א-ג

לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: וְאִם־לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וַאֲסַפְתּוֹ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתּוֹ לוֹ: ...וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם:

4 ויקרא רבה כד:ה

רַבִּי לֵוִי אָמַר פָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמְרָה בְּהַקְהֵל מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת כְּלוּלִין בְּתוֹכָהּ, לֹא תִרְצָח, וּכְתִיב הָכָא (ויקרא יט, טז): לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ.

5 רמב"ם משנה תורה

הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א, הלכות יד, טז

כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל עוֹבֵר עַל (ויקרא יט טז) "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". וְכֵן הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בַּיָּם. אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו. אוֹ חַיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו. וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ. אוֹ שָׁיִּשְׂכֹּר אֲחֵרִים לְהַצִּילוֹ וְלֹא הִצִּיל. אוֹ שָׁשָׁמַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ מוֹסְרִים מְחַשְּׁבִים עָלָיו רָעָה אוֹ טוֹמְנִין לוֹ פַּח וְלֹא גִּלָּה אָזְן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעוֹ. אוֹ שָׁיָּדַע בְּעַכּוּ"ם אוֹ בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ וְיָכוֹל לְפַיְּסוֹ בְּגִלַּל חֲבֵרוֹ לְהָסִיר מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ וְלֹא פִּיְּסוֹ. וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. הָעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ:

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עַל לָאוִין אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה בָּהֶן, חֲמוּרִים הֵם שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ אִבֵּד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ:

6 של"ה - קדושים, דרך חיים תוכחת מוסר

שלא לעמוד על הדם, שנאמר 'לא תעמד על דם רעך'.
טעם מצוה זו, לפי שכל ישראל ערבים זה לזה.

7 חנן פורת

בעת שהובא החוק לקריאה שנייה ושלישית

לא היינו נזקקים לחוק הזה אילו באמת היינו במצב שבו המוסר הטבעי, שלפיו אדם הרואה אדם אחר שנמצא במצוקה לנגד עיניו, לא היה מהסס, היה טורח ומציל, גם אם הדבר הזה היה עולה לו בהוצאות מרובות של ממון ואפילו בסיכון של גוף. חשבנו בכל זאת, על רקע מקרים מצערים מאוד שהיו בשנים האחרונות ועל רקע רצון לקבוע נורמה שמעגנת את המוסר היהודי, הקובע "לא תעמוד על דם רעך", שאינך יכול לעמוד מנגד בשעה שאתה רואה את חברך נמצא בסכנה, וחברך הוא אדם באשר הוא אדם, יהודי כגוי, כל אדם באשר הוא, גדול, קטן, איש, אשה, עליך להושיט לו יד ולהציל אותו.

8 חוק לא תעמוד על דם רעך

תשנ"ח-1998

חובת הצלה והושטת עזרה

1. (א) חובה על אדם להושיט עזרה לאדם הנמצא לנגד עיניו, עקב אירוע פתאומי, בסכנה חמורה ומיידית לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו, כאשר לאל-ידו להושיט את העזרה, מבלי להסתכן או לסכן את זולתו.

(ב) המודיע לרשויות או המזעיק אדם אחר היכול להושיט את העזרה הנדרשת, יראוהו כמי שהושיט עזרה לענין חוק זה; בסעיף זה, "רשויות" – משטרת ישראל, מגן דוד אדום ושירות הכבאות.

החזר הוצאות ותשלומי נזק

2. בית המשפט רשאי לחייב את מי שגרם לסכנה שהניצול נקלע אליה, לרבות את הניצול עצמו אם גרם לסכנה זו, לשפות את מי שהושיט עזרה בהתאם לחובתו לפי הוראות סעיף 1 על ההוצאות והתשלומים הסבירים שהוציא.

עונשין

4. העובר על הוראות סעיף 1 לחוק זה, דינו – קנס.

הרבנית מישל פרבר
הדרן- קול נשי בשיח התלמודי
hadran.org.il/he
@hadranwomen